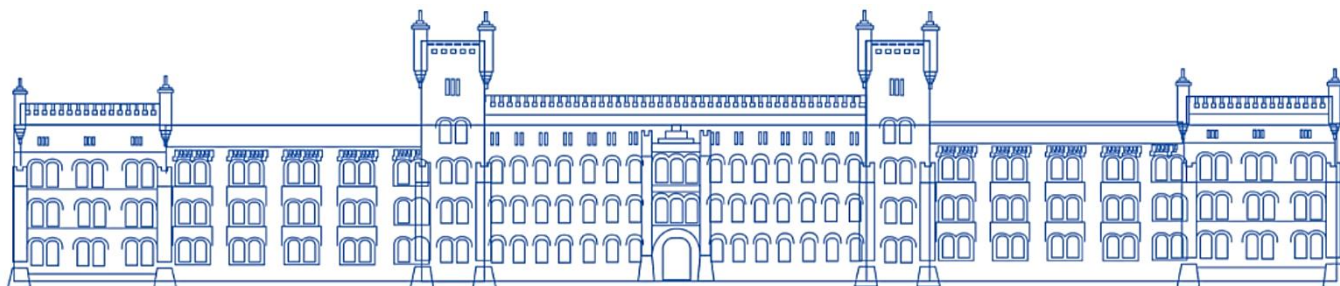

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Збірник тез доповідей
I Міжнародної науково-практичної конференції*

17-18 квітня 2025 року

КОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ З ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ: ДОСВІД ВІЙНИ

М. О. Кульчицька, к.філол.н., доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Одинадцятирічний досвід воєнних дій в Україні ставить перед нашим суспільством багато проблем та інформаційних викликів, зокрема таких, що стосуються сфери цивільного захисту. Евристичні спостереження за щоденним інформаційним полем, особливо впродовж понад трьох останніх років повномасштабного російського вторгнення, дали змогу зауважити недостатній рівень інформаційно-попереджувальних дій, спрямованих на безпеку громадян та їхніх сімей. Побіжний аналіз відповідних повідомлень, наявність яких у різноплановому інфопросторі останнім часом постійно зростає, відкриває багато невипрацьованих аспектів цієї взаємодії з цивільним населенням. Деякі з них украй важливі, бо пов'язані з основними каналами когнітивного сприйняття повідомлень від навколишнього світу і про цей світ.

Ідеться насамперед про принципи «допоможи собі сам» і власну відповідальність людей за своє життя. Під час надзвичайних ситуацій будь-якого виду вони стають домінуючими рушіями природного процесу самозбереження. Вчасно активувати й закріпити такі моделі поведінки допомагають відповідні теоретичні та практичні знання, які можна отримати заздалегідь, наперед сформувавши розуміння правильних та помилкових індивідуальних чи колективних дій у ситуаціях конкретних передбачуваних і непередбачуваних загроз. Тому з погляду застереження й убезпечення населення від негативних наслідків типових і нетипових у контексті воєнних подій ситуацій однозначно актуальним залишається те, що до війни називали масово-роз'яснювальною та профілактичною роботою. Що більше, її треба було би значно інтенсифікувати й урізноманітнити.

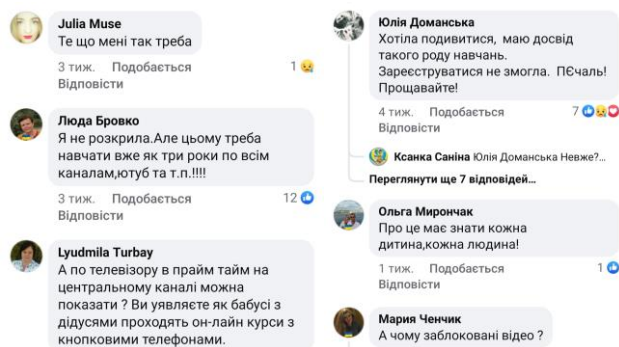
Істотно можна було би покращити й підходи до організації розповсюдження та посилення сприйняття таких повідомлень. При цьому варто враховувати таке.

1. Є різні способи отримання інформації, серед яких досі важливим залишається зчитування, споглядання наживо, безпосередній контакт із паперовим джерелом інформації (інформаційні листки та плакати, постери, тематичні малюнки), наприклад, у друкованому вигляді в місцях із великою пропускнуою здатністю, де люди в момент кризового сприйняття світу можуть свідомо чи мимохіть зафіксувати увагу на необхідному, важливому повідомленні (скажімо, місця очікування, вокзали, зупинки громадського транспорту, його внутрішній простір; різні види навчальних закладів, громадських установ тощо [1]). Це може відбуватися спонтанно, багаторазово й через невимушені повтори, без зусиль для пошуку різних підказок в інтернеті. І незалежно від наявності електрики. Адже подібні повідомлення в електронних інформаційних мережах можуть бути не всім доступні (до прикладу, треба точно знати, який ресурс дає правильні вказівки і де саме на ньому їх шукати, що також забирає більше часу й вимагає зайвих зусиль; до того ж не завжди можна взагалі дістатися до електронного джерела повідомлення та його носія через технічні причини й життєві обставини).

2. Важливим і дієвим способом оповіщення про потенційні загрози й правила реагування населення на них могли би стати організовані масові розсилки на мобільні пристрої (гаджети) громадян із достовірного державного джерела. Такі повідомлення мали би надавати однакову, чітку, правдиву інформацію, із якою можна легко ознайомитися і яка завжди є під руками. Виконані у формі інформаційних алгоритмів із чіткими короткими вказівками, бажано не лише у друкованому вигляді, але й як піктограми, щоби люди похилого

віку, діти, ті, хто має перевагу візуального сприйняття, могли у такий надійний і звичний «первісний» образний спосіб швидко отримати необхідну інформацію.

3. Ще одним дієвим способом покращити, налагодити інформаційну взаємодію з цивільним населенням можуть бути коментарі до нових освітніх проєктів на безпекову тематику, як-от: бачимо у мережі «Фейсбук» враження людей про освітній серіал «Як діяти в надзвичайних ситуаціях». Серія 5. Правила поведінки у надзвичайних ситуаціях воєнного характеру. Частина 1, 2 [2].

Представлений у додатку «Дія», він нормально відкривається через комп'ютер (ноутбук, планшет), а от у стрічці фейсбуку на телефоні доступною виявилася лише перша, початкова серія. Хоча перегляд такого контенту в дорозі якраз був би дуже зручним. Отже, украй потрібно не лише розробляти, а й здійснювати тестування ефективності та зручності отримання інформації за допомогою різних мультимедійних застосунків.

4. Зважаючи на особистий досвід, можна спостерегти брак безпосередніх, живих зустрічей-інструктажів різних соціальних, вікових груп населення з представниками ДСНС (чи служби цивільного захисту). Жива відкрита міжособистісна комунікація та її психоемоційний вплив (особливо важливий в умовах війни), на жаль, досі належно не оцінені. Тож постає питання про наявність обізнаних у теорії комунікації, мовленнєвого впливу та підготованих до риторичної діяльності фахівців, які могли би мобільно вести такі зустрічі як одноосібно, так і в команді з відповідними фахівцями (вчителями, соціальними працівниками, працівниками будинків для людей похилого віку тощо).

5. У час війни окремої розмови потребує тема «Повідомлення поганих новин» усім віковим групам, особливо дітям. Її побіжно, коли-не-коли коментують психологи, однак ці поради мали би бути випрацьовані на загал і надані в суспільний інформаційний простір як одні з найважливіших знань воєнного повсякдення, адже йдеться про психічне й ментальне здоров'я кількох поколінь нашого народу.

Зазначені аспекти фіксують окремі, епізодичні, однак дуже важливі в умовах війни, проблеми інформаційної масово-роз'яснювальної роботи у сфері цивільного захисту. Вони та багато інших потребують ретельного розгляду щодо практичної реалізації та змістового наповнення на всіх рівнях функціонування інформаційної системи суспільства (на живо та в електронно-ресурсному варіантах), а також вироблення конкретних механізмів / способів представлення й розповсюдження серед населення, беручи до уваги основні вікові групи людей, домінуючі канали когнітивного сприйняття повідомлень, звичні соціальні групи та новостворені самими реаліями війни. Тоді можна буде говорити про продуману всеохопну практичну й дієву систему цивільного захисту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кульчицька М.О. Специфіка підготовки інформаційних листків // Кульчицька М.О. Культура міжособистісної комунікації: навчальний посібник. Львів: ЛДУБЖД, 2013. С. 146 – 155.
2. Освітній серіал «Як діяти в надзвичайних ситуаціях». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/how-to-act-in-emergency-situations>